

Про «П'ять пудів кохання» із Євгеном Курманом

14 грудня 2016

Непересічною подією культурно-мистецького життя

Кропивницького (Кіровограда) стала чеховська «Чайка» під назвою «П'ять пудів кохання» в обласному академічному музично-драматичному театрі імені Марка Кропивницького

Вона поділила місцевих театралів на два антагоністичних табори: від войовничого неприйняття – до палкого захоплення, від звинувачень у низькопробності й пропаганді розпусти – до вдячності за спонукання до роздумів. Повірте, читати віртуальні дебати було не менш цікаво, ніж дивитися виставу! А винуватцем усієї цієї «бучі» став головний режисер театру Євген Курман, який ризикнув і здійснив постановку за Чеховим. Музику до вистави написав голова Національної спілки композиторів України Ігор Щербаков. Цілком природно, що я не могла не поспілкуватися із героєм інтернет-форумів.

– Пане Євгене! То скільки років ви вже у театрі?

– Чотири! Якраз у 2012 році ми з директором Володимиром Єфімовим очолили театр.

– Як швидко плине час! Я знаю, що тоді ваше призначення прийняли далеко не всі...

– Заради Бога! Я на це ніколи не звертав увагу й не дослухався до думок обивателів. Насправді усе вирішує професійність. Або непрофесійність...

– А після столиці не страшно було їхати до провінції, яка, до того ж, є батьківщиною театру корифеїв?

– Столицю я покинув іще в 2004 році й відтоді «практикую» по Україні. Останнім моїм місцем роботи був Донецьк. Від 2007 до 2012 року я працював черговим режисером-постановником у Донецькому академічному українському музично-драматичному театрі, з 1994 до 2012 року його очолював Марк Бровун. Хоча я жив у Києві, три вистави упродовж двох сезонів ставив, тому проводив у Донецьку досить

багато часу. А крім того були ще Тернопіль, Івано-Франківськ, Одеса... Тобто, я не сидів у Києві й чекав. А ще мене надихнули корифеї: те, що тут розпочинав Кропивницький, уперше поставили «Наталку Полтавку»... Я відчував, що доля дала мені шанс творчо очолити театр корифеїв, тому не роздумував, адже це – дуже почесно.

– А чи не здається, що від театру корифеїв тут лишилася тільки вивіска?

– На мою думку, вивіска зосталася узагалі від українського театру як такого. Ми не маємо своєї театральної школи: вона не систематизована, єдиного творчого методу не існує. Адже природа українського театру – музично-драматична (на відміну від психологічної основи театру російського, інтелектуальної – німецького, технічної – французького тощо). І слід прагнути, щоб він не був музейно-застиглим, а живим, де музичний номер є квінтесенцією, виразником події.

У наших програмних виставах – «Циганка Аза», «Сорочинський ярмарок», «За двома зайцями», «Сватання на Гончарівці» – ми якраз цим і займаємось. Щодо результату – судити глядачам і критикам. Тож у нас це не вивіска, а сутність... Інша справа, що нинішній глядач сприймає виставу, як продукт у супермаркеті. Він звик до телевізійних прийомів, і все, що схоже на «телевізор», йому здається хорошим, і навпаки.

Ще одна проблема – в нашій трупі вищу театральну освіту мають актори, чий вік наближається до сорока. Решта – місцева самодіяльність. А розв'язання питання криється у наявності житлового фонду: буде житло – до нас приїдуть артисти. Я так упевнено кажу, бо спираюсь на власний досвід: Донецький театр мав потужну організаційну базу – влада надавала квартири, існував просторий гуртожиток департаменту культури, що забезпечував потреби цирку, філармонії, інших закладів... Тут, на жаль, такого немає. Це ж не від добра в усіх обласних центрах відкривають навчальні бази: театральні факультети, курси... Досвідчені режисери, актори приїздять і навчають молодь, бо зміна фактично відсутня.

– Можливо, театрам слід дати повну економічну свободу...

– Ні... Їх треба економічно забезпечувати, але дозволяти розвиватися далі на свій розсуд. Бо позиція: ми вам гроші даємо, то й мусимо контролювати, – рудимент тоталітарного мислення...

– Повернімося, власне, до «Чайки»... Ви сказали, що поштовхом для постановки стало відчуття готовності: ми можемо... А на яких підставах?

– Я про цю п'єсу думав давно... Адже, крім звичних банальностей, що вона таємнича, у ній фактично заховано дві найважливіші в історії культури п'єси – «Гамлет» і «Чайка». Для мене сьогодні це п'єса «чистого мистецького звучання» про можливість і неможливість бути щасливим.

Як чайка народжена для польоту, так людиина – для щастя. Саме про це, я переконаний, написав Антон Чехов. Підказка міститься вже у другій репліці: «Чого ви ходите завжди в чорному?» – «Це траур за моїм життям. Я нещаслива» (Маша). А потім треба просто подивитись у п'єсі: хто й коли промовляє це слово: «щастя/нещастя». Ніна каже Тригоріну: «Я заздрю Вам! Ви – не такий, як усі!» А чи щасливі закохані?

Чому застрелився Треплев? Звісно ж, зовсім не через те, що Тригорін не прочитав його повість, а тому, що він – нещасливий. Його не любить Ніна. Тут немає інтриги. Навіть неосвічений глядач, який сьогодні прийде в театр, так швидко зорієнтується у нинішньому вкрай перенасиченому інформаційному полі, що сцена тільки-но почнеться, а ми вже знатимемо чим вона закінчиться.

Натомість ми спробували говорити з людьми на рівні щирої бесіди. Нам було важливо зробити це саме сьогодні, коли люди такі нещасні... А вони знають там, на вулиці, чому? Та ні! Вони – раби одного моменту. Але і в такому разі можна бути щасливим. І уособленням

цього є Ніна, яка втратила дитину, її розтоптав коханий, без грошей вигнала родина... Але вона щаслива, бо має ангажемент... І не важливо, що їхатиме вона туди третім класом у вагоні з мужиками... У неї є сенс життя! І сьогодні його треба шукати кожному. Хтось його знайде в сім'ї, хтось – у бізнесі, хтось – у коханні... Ось про це ми й хотіли розказати...

Люди звикли до телевізійної жвачки, а тут їх змушують думати, відчувати, переживати. На моє переконання, щоб розвиватись, театр повинен рости на великих зразках. Нехай і без касового буму, але подія стане резонансною! Театр повинен бути упевненим, що таку п'єсу не провалить.

– Думаю, таке самоусвідомлення виникло не на порожньому місці?

– Певно! «Чайкою» ми закривали минулий сезон, а за минулі три роки поставили десь із 25 вистав!

– А те, що місто отримало назву духовного патрона театру – Марка Кропивницького – якимось вплинуло?

– Ну, ті, які боролися за назву Кропивницький, продовжують діяти в такому напрямку. Зараз ідеться про те, щоб наступного року стали масштабнішими «Вересневі самоцвіти» – щорічне театральне свято на колишній маєтності Івана Карпенка-Карого, хуторі «Надія». А на нашій діяльності це, по суті, ніяк не позначилося...

– Тригорін у виставі – єдиний підкреслено російськомовний персонаж, наприкінці вбирається у вишиванку й переходить на українську. Ідея двомовності, віддзеркалена Вами в «Чайці», як виникла?

– Раніше я якось про це не думав... Єдине – завжди був упевнений, що ставитиму п'єсу українською мовою... Замовив Катерині Демчук переклад. Це – наша друга спільна праця (раніше вона переклала мою «Русалоньку», і я був дуже задоволений). А ідея двомовності – то вже нинішні реалії. У Києві й на Західній Україні я жив у рідному україномовному оточенні. У Донецьку, – навпаки, панувала російська

мова... Власне, у Кіровограді-Кропивницькому я вперше опинився у середовищі, де обидві мови вживаються паралельно, майже в рівних пропорціях. Тут я потрапив у ситуацію суржика, де російські слова вимовляються на український лад, на кшталт «етажі»... Тоді й виник подібний хід: Тригорін – «столична штучка», є носієм такого собі коду «вищості». Утім російських ознак у нас нема, та й усім уже давно відомо, що дія чеховських п'єс відбувається в Україні, – це доведено дослідниками. А в четвертій дії Тригорін переходить на українську мову й одягає вишиванку, тому що й у соціумі відбуваються зміни, а Тригорін, як людина глибоко соціальна, вправний белетрист, який уміє потрапити «в тренд»...

– А кому спало на думку ввести пісню «Ой горе тій чайці», яку приписують гетьманові Івану Мазепі?

– З одного боку, це знакова українська пісня. Із другого – та сама пісня як лейтмотив звучить у нашій улюбленій виставі «Наймичка», що її ми випускали перед «Чайкою». Це такий асоціативний хід... І якщо асоціація викликає додаткові думки – то краще... От сцена біля озера, де звучить спів. А що ввечері співають в українському селі? (Із-за лаштунків чути віддалений гуртовий спів – саме «Ой, горе тій чайці». – *І. С.*)

– Багатьох глядачів просто шокували відверто еротичні сцени вистави... Я особисто на них не зациклювалась, намагаючись осягнути глибинний сенс, та все ж таки, як на мене, занадто проакцентовані труси: білі, червоні... Й недвозначні «наскакування» героїнь на чоловіків.

– А що, Чехов – це така собі шмарклива інтелігенція?

– Чи не повелися ви, так би мовити, на зовнішні ефекти? У виставі багато не лише еротичних, а доволі відвертих сцен...

– То вони вийшли ефектними чи ні?!

– Ну, принаймні, дуже провокативними. І якщо це провокація, то вона вам удалася!

– Звісно, про червоні труси можна поговорити! А чим іще, скажімо, Аркадіна може втримати значно молодшого за себе коханця, який захопився 17-річною юнкою? Повірте, усю нашу інтерпретацію побудовано на тому, що є у п'єсі. Маша і Семен Семенович перебувають в інтимних стосунках: адже люди не ходять щодня по шість верст туди й назад, щоб посидіти на лавочці... І ми бачимо їх уже в четвертій дії – як вони живуть, яка вона байдужа до своєї дитини... Чехову слід вірити, коли Маша каже: «От якби з ним трапилося щось серйозне, я б ні хвилини не жила». Так, Антона

Павловича треба читати дуже уважно... Певно, можна сперечатися щодо трактування, але... Літо, пляж, п'янки пахощі садів, ночі... Концепція розгульного життя, еротика там розлита повсюдно. А коли юні закохуються, то чого вони прагнуть? Не сексу? Але ж еротика – не головне... Це лише одна з обставин, у яких вони живуть.

– Чехов написав «П'ять пудів кохання»...

– Ну, дивіться: Семен любить Машу. Маша любить Костю. Костя любить Ніну. Ніна любить Костю, а потім Тригоріна, Тригоріна ж любить Аркадіна, а Тригорін любить себе. Отак Чехов пожартував – виміряв кохання пудами.

– Коли ви запропонували Ігорю Щербакову написати музику до вистави, то ставили перед ним конкретні завдання?

– Авжеж! Я давно знав, що Вальс із його симфонічної мініатюри «Wagim?» – це четверта дія. Цей Вальс не відпускав мене ще з моменту його прем'єри... Коли Ігор писав ту музику, ми відпочивали в Криму, про що восени, на прем'єрі, він зізнався. Цей Вальс мене дуже «чіпляє». У цьому якраз і є дієвий момент. Чайка – трагічна пташка, вона одна летить у небі. Як і доля людини... Вона кричить, квилить, просить допомоги, чи кидає виклик стихії? Буття кожної людини трагічне. Вальс безупинно рухається, спливає, сягає трагічної кульмінації (смерть Кості) й іде далі. На цьому у мене все замкнулося... Я попросив Ігоря Щербакова зробити до цього «підводку»: тема кохання, чайчин політ...

– А водевільний, вельми настирливий мотивчик?

– Це а'ля Фелліні, якась схожа стилістика.

– А гра в лото – як гра у карти з потойбічними силами?

– Та вони ж грають на долю Треплева! Тому що вся ця гра закінчується байдужим зізнанням Аркадіної-мами щодо п'єси сина, яку вона не зволила прочитати... Оце й спричинює самогубство Треплева. Бо людина вдається до такого, коли життя утрачає сенс. Нашим завданням у четвертій дії було створити атмосферу, що вб'є Костю. Він облаштував собі кабінет – а у ньому всі товчуться, хоче працювати

– а тут грають у карти, лото, на його ліжку крякає старий дід. Тобто у таких умовах для Треплева місця немає. А останньою крапкою для нього стали палаючі очі Ніни, для якої сенс життя – нести свій хрест і віру. Й вона цього не боїться. Я думаю, що Костя у той момент хотів убити Ніну. А вбив себе, бо не знайшов її у парку. Це момент ненависті, народжений із заздрості, – він потребував виходу. Втім я не претендую на істину в останній інстанції. Може я й у чомусь перемудрив. А не виключено, що Костя просто вже зламаний і боїться мами, як психлікарні, бо вона все життя була до нього байдужою. А він зростав, немов бур'ян, – ніколи Аркадіна не бачила в Кості свого продовження.

– Загалом же п'єса складна!

– Так! Вона для того, щоби поміркувати, пофілософствувати. Тут майже немає дії, чітких «точок».

– А що у вас відбувається на малій сцені?

– Там ми ставимо сучасну драматургію: «Арт», «Змішані почуття», американська, французька («Моїй мамі сто років») драматургія. У нас «Крим» іде. Мала сцена для нас – не експеримент, а окрема техніка, коли очі-в-очі. Це для нас – важлива школа.

– А як відбувається боротьба за глядача? Яким чином можна конкурувати з інтернетом, кіно, телебаченням?

– Наш директор вивів театр на новий рівень: ми працюємо лише з касою. Люди телефонують, бронюють квитки, викуповують їх перед виставою... Ми не займаємось організацією публіки. Але якщо вона буде розчарована, то більше сюди не прийде. У нашому невеликому місті не так багато глядачів. Тому ми боремося за них. Намагаємося урізноманітнити репертуар.

– Насамкінець про плани...

– Плани амбітні! Наступного року виповниться 135 літ із дня заснування українського професійного театру (18 жовтня 1882 року на елисаветградській сцені Громадського зібрання відбулася прем'єра «Наталки Полтавки» Івана Котляревського, в якій дебютувала Марія Заньковецька, що й поклато початок театру корифеїв. – І. С.). Отже, цьому присвячуватиметься все: і репертуар, і «Вересневі самоцвіти»... І до того ж театр переживатиме певний переламний момент – перехід на контрактну систему, що дуже суттєво.

У планах є кілька нових вистав, але боюся їх називати з огляду на невизначеність майбутнього. Контракт вносить нервозність у колектив, і це не може не відбитися на якості роботи. Тож головне для нас – усе пережити й знову набрати «крейсерську швидкість».

Я, власне, сюди теж прийшов за конкурсом. Мав представити план

порятунку театру. І наша заслуга, підкреслюю, – усього колективу, від якого я себе не відділяю, що ми всі разом не дозволили театру загинути. Більше того – зараз нас запрошують на фестивалі й конкурси («Мельпомена Таврії», «Гомо люденс», Полтава та ін.), про нас говорять, із нами товаришують, ми стали цікавими.

– Тож, бажаю вам подальших творчих успіхів!

P.S. Невдовзі після нашої розмови до Дня працівника культури Євгенові Курману було присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв України, з чим ми його сердечно вітаємо.

Розмовляла Ірина СІКОРСЬКА

Фото надані Кропивницьким академічним українським музично-драматичним театром